

DE VERSCHRIKKELIJKE KOEKOEK

OF HOE SNEL VERVREEMDING T.O.V. NATUUR TOT STAND KAN KOMEN DOOR NATUURVERARMING

Zaterdag 1 augustus 2009: een mooie zomerzaterdag, een werkdag vrijwillig natuurbeheer en tegelijk een Vlaamse vlinderteldag. Eindelijk zijn er de laatste weken terug wat vlinders waar te nemen. Massa's distelvlinders die na de grote trek vanuit Afrika nu met een bij ons verpoppte zomergeneratie het landschap verfraaien. Ook grote aantallen icarusblauwtje op de rolklavers in goed beheerde wegbermen en natuurgebieden, dagpauwoog, bruin zandoogje (een graslandvlinder), bont zandoogje, gehakelde aurelia en oranje luzernevlinder (een trekvlinder). Ongetwijfeld heb je zelf ook distelvlinder of oranje luzernevlinder gezien: biodiversiteit om van te smullen.

In vele natuurgebieden is gefaseerd gemaaid om gedurende de hele zomerperiode bloeiende planten o.m. voor de vlinders en de insecten te hebben. In deze natuurgebieden worden ook ruigere plekken behouden, want niet alles moet opgeruimd en netjes zijn, wil het als leefgebied voor een grote rijkdom aan soorten fungeren. Soortenrijke en structuurrijke vegetaties zijn sleutelementen voor een grote biodiversiteit. Een concreet voorbeeld: op een luie verlofdag in het Natuurpuntgebied De Hazenberg zowaar 25 distelvlinders, enkele oranje luzernevlinders, acht icarusblauwtjes, drie dagpauwoogjes, enkele witjes, zwartspriet- en geelsprietdikkopjes en zelfs een kleine vuurvlinder in het vizier. Prachtige dagvlinders die leven geven aan een landschap. De combinatie tussen een invasie van een reeks trekvlinders en geschikte

gebieden biedt spektakel. Voor het eerst werden ook twee soorten van de Waalse kalkgraslanden bij ons waargenomen. Dit is het geval voor het kaasjeskruidkoppje en het dambordje. Zijn het de nieuw ontwikkelde natuurgebieden met een kalkgraslandkarakter zoals het Rosdel die bepalend zijn, of is het de areaaluitbreiding van zuiderse soorten als gevolg van de klimaatsverandering? In elk geval is het niet toevallig dat nieuwe soorten altijd eerst in de beheerde natuurgebieden opduiken.

Zonder deze natuurgebieden en een reeks gerichte maatregelen zou de achteruitgang van zoveel soorten beduidend groter zijn. De meer dan 7000 exemplaren van de brede orchis in de Snoekengracht, de massale uitbreiding van de gevlekte orchis in Vorsdonkbroek, of de vestiging van het woudaapje een Rode lijstsoort in Het Vinne zijn enorm belangrijk voor de biodiversiteit. Projecten als Graan voor gorzen laten zich voelen in de aanwezigheid van de geelgors en de vlinder bruin blauwtje in ons landschap. De vaststelling blijft dat voor een reeks zeldzame soorten de beheerde natuurgebieden de laatste toevluchtsoorten zijn en dat sommige van deze zeldzame soorten het in deze gebieden zelfs goed doen.

Maar buiten de natuurgebieden wordt het landschap steeds minder soortenrijk. Niet alleen zeldzame soorten verdwijnen er, maar ook alledaagse soorten die tot voor kort onverbrekkelijk verbonden waren met onze tuinen en landschappen. Om bij de dagvlinders te blijven: dit is bijvoorbeeld het geval met de kleine vos: een vlinder die zijn eiafzetting en rupsstadium heeft op brandnetels en tot voor een vijftiental jaren in augustus in elke tuin, overhoekje of holle weg met tientallen aanwezig was. Nu wordt een waarneming onmiddellijk op de waarnemingslijst gezet. Ik herinner me, als was het gisteren, augustus 1970 bij mijn ouderlijk huis: een border hemelsleutel met, jawel, meer dan 200 kleine vosjes. Niet één dag maar drie weken lang. Dan denk je dat dit altijd zo zal zijn en dat beschermingsmaatregelen enkel voor zeldzame soorten en zeldzame habitats nodig zijn. Niet dus.

Oranje luzernevlinder. Foto Eddy Macquoy

Stille lente zonder koekoek, of hoe klimaatsverandering en habitatvernietiging gevolgen hebben voor biodiversiteit in je buurt.

Foto VildaPhoto © Yves Adams

De ecologische condities in het agrarisch landschap en in stad en dorp veranderen zo sterk dat zelfs algemene soorten die leven op banale planten verdwijnen. Dat geldt voor een reeks vlinders maar ook voor een reeks vogels die synoniem waren voor de lente of het landelijk gebied, zoals de koekoek, de nachtegaal, de grauwe gors, de veldleeuwerik, en die intussen zo goed als verdwenen of zeer zeldzaam geworden zijn. Als zelfs soorten als huis- en ringmus of egel uit het beeld verdwijnen, dan is er duidelijk een dubbel probleem. Enerzijds is het een indicatie dat we niet goed bezig zijn met onze omgeving en dat de ecosysteemfuncties zelf in gevaar komen, anderzijds wordt door het ontbreken van zulke alledaagse soorten de vervreemding tussen mens en natuur steeds groter.

Als ik een verhaal over biodiversiteit breng, dan stel ik altijd de vraag: wie heeft er dit jaar al een koekoek gehoord of wie zag er een kleine vos in zijn tuin, wie hoorde er deze lente een nachtegaal? Rachel Carson had het in de zestiger jaren van vorige eeuw al over het onheilspellend beeld van de 'Stille lente' (Silent Spring): een boek dat de basis vormde voor het beginnend milieubewustzijn. Wel, vandaag is de stille lente een werkelijkheid aan het worden, op een manier die velen zich nooit hadden kunnen voorstellen. De nationale competitie in Engeland voor de eerste melding van een roepende koekoek, is er niet meer bij gebrek aan voorwerp. Dat leidt tot vervreemding omdat mensen zich bij natuur nog amper iets kunnen voorstellen. Van-

daag hoorde ik het verhaal van de 'verschrikkelijke koekoek': mensen die in mei op vakantie waren in een mooi landschap in Italië maar elke ochtend vanaf vijf uur gestoord werden door een roepende koekoek. Verschrikkelijk toch, in zo'n een stil, prachtig landschap... Of het verhaal van het tuincentrum waar mensen komen vragen: geef me iets krachtigs om mijn gazon steriel te maken, ontdaan van alle onkruid en gedierte.

Gelukkig zijn er ook steeds meer mensen die genoeg beleven aan vogels, vlinders en wilde planten in hun omgeving. Dat zijn de duizenden gezinnen die met enthousiasme meedoen aan acties zoals Vogels voeren en beloeren of de nationale tuinvlindertelling van Natuurpunt die op het weekend van 1 en 2 augustus doorging. Dat zijn de gezinnen die massaal deelnemen aan de activiteiten van de Natuurpuntafdelingen. Dat zijn de mensen die een boeiend landschap belangrijk vinden; die aan hun (klein)kinderen het genoeg van een levend landschap willen meegeven. Dat is een sponsor zoals Carmi die wil bijdragen aan de uitbouw van natuurgebieden. Op vele plaatsen zien we natuurouders zich in scholen inzetten voor natuurbeleving met kinderen.

Mensen zijn ook begeistert door de resultaten die kunnen bereikt worden met concrete acties en inzet in natuurgebieden. In zovele afdelingen zijn er deze zomer bijna wekelijks werkdagen doorgegaan waarbij honderden mensen de handen uit de mou-

Grauwe gors: bedreigde soort uit het agrarisch gebied. Als klassieke soorten uit het landbouwgebied verdwijnen, wijst dit op een falend beleid.

Foto Freek Verdonck

wen staken voor het beheer van natuurgebieden als natuur voor iedereen. Niet uit berekening, niet uit eigenbelang maar omdat natuur belangrijk is. In mijn eigen afdeling hielden we op 1 augustus de tiende zomerwerkdag vrijwillig natuurbeheer. Tien zomerzaterdagdagen zonder onderbreking met een gemiddelde van om en nabij de 20 deelnemers op vrije weekenddagen aan het werk voor natuur voor iedereen en voor de toekomstige generaties. Terug een concreet voorbeeld van een gewone afdeling met buitengewone activiteiten en buitengewone mensen zoals die er ook zijn in jouw afdeling en waar je zelf als vrijwilliger deel van kunt uitmaken.

Natuurbehoud is opkomen voor natuur- en landschapswaarden, ongeacht hun voorkomen en verschijningsvorm, groot of klein, kortbij of veraf, nu en in de toekomst, voor en door mensen ... omdat we als enige soort bewust zijn van het essentiële belang voor het voortbestaan van mensen, dieren en planten. Het is aan ons als Natuurpunt om dit bewustzijn met een onversneden engagement uit te dragen. Dat betekent dat we ijveren voor meer natuurgebieden en ook wildere en ruigere natuur, dat we ons inzetten voor natuur en landschap in het agrarisch gebied en in stad en dorp. Dit kadert in het streven naar een milieubewuste en duurzame samenleving met oog voor de toekomst van de planeet en voor wat buiten onze regio gebeurt. Deze uitdaging willen we met Natuurpunt Oost-Brabant mee vorm geven. Nu al worden de Walks for Nature 2010 gepland. De eerste zal doorgaan

op zondag 18 april in Hoegaarden op de Vlaamse startdag van de Week van de aarde met als thema biodiversiteit, de tweede op zondag 25 april in Haacht.

Successen zoals bij de organisatie van de Walks, in de beheerde natuurgebieden of bij specifieke acties geven energie om door te gaan en mensen te overtuigen aan de hand van concrete realisaties op het terrein. Ook de blijvende ledengroei van Natuurpunt zowel in Vlaanderen als specifiek in de regio Oost-Brabant geeft energie. Eind 2010, het jaar van de biodiversiteit, willen we in Oost-Brabant de kaap van de 10 000 leden overschrijden en in alle gemeenten een bloeiende Natuurpuntwerking verder uitbouwen die inzet voor biodiversiteit koppelt aan een brede maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat niet om belangenverdediging maar om zin-gevend engagement, omdat natuur, landschap en biodiversiteit belangrijk zijn voor ons en voor onze kinderen.

*Hugo Abts
voorzitter Natuurpunt
Oost-Brabant*